

تأثیر تغییر کاربری اراضی مرتعی بر خصوصیات فیزیکی و شیمیایی خاک در کهنه لاشک کجور شهرستان نوشهر

بهروز ملک پور¹، توفیق احمدی²، سیده سوده کاظمی مازندرانی³

تاریخ دریافت: 90/2/14 تاریخ پذیرش: 90/6/1

چکیده

فعالیت‌های مدیریتی نظیر شخم مرتع تأثیر زیادی بر مرتع می‌گذارد. برای بهره‌برداری پایدار مرتع این تغییرات بایستی شناخته شود. هدف از این تحقیق بررسی اثر تبدیل اراضی مرتعی به زمین‌های کشاورزی بر خصوصیات فیزیکی و شیمیایی خاک می‌باشد. منطقه مورد مطالعه تحت نام کهنه لاشک کجور در 65 کیلومتری شهرستان نوشهر قرار دارد. به این منظور در این منطقه تعداد 63 نمونه خاک از عمق 0-30 سانتی‌متری جمع‌آوری و به آزمایشگاه انتقال یافت. نمونه‌برداری به روش تصادفی-سیستماتیک انجام شد. در آزمایشگاه ویژگی‌های خاک شامل بافت، PH و EC و وزن مخصوص ظاهری، ماده آلی، کربن آلی، کلسیم، منیزیم، فسفر و آهک اندازه‌گیری شد. پس از نرمال کردن داده‌ها، تجزیه و تحلیل آن‌ها در نرم‌افزار SPSS انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که مقدار EC و وزن مخصوص ظاهری، ماده آلی، کربن آلی، کلسیم، منیزیم، فسفر و آهک خاک طی تغییر کاربری اراضی مرتعی کاهش یافته است، اما بر روی PH خاک اثر نگذاشته است، همچنین این تغییرات در کاربری اراضی موجب تغییر بافت خاک از لومی به رسی لومی شده است.

واژه‌های کلیدی: کهنه لاشک کجور، تغییر کاربری اراضی، اراضی مرتعی و کشاورزی، خصوصیات فیزیکی و شیمیایی

1- استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور

2- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس

3- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، نویسنده مسوول ss.kazemi@yahoo.com

مقدمه

تغییر کاربری اراضی و توسعه کشاورزی باعث ایجاد تغییرات زیادی در خصوصیات خاک می‌شود که از جمله آن کاهش کیفیت خاک می‌باشد به طوری که در طی آن مستعد به فرسایش می‌گردد (سیلاسی، 2006). فعالیت کشاورزی معمولاً کربن آلی خاک را کاهش می‌دهد. تغییر کاربری می‌تواند اثرات مثبت یا منفی در خصوصیات خاک داشته باشد. در نتیجه کشاورزی، کاهش فراوانی در کیفیت خاک و زمین به وجود می‌آید (کارتر، 2004). جایی اوبا (1995)، گزارش داد که در اثر کشت در مراتع، حاصلخیزی خاک کاهش یافته و همچنین این خاک‌ها دارای کمترین مقدار ماده آلی و نیتروژن می‌باشند. ظرفیت تبادل کاتیونی در این خاک‌ها مشابه خاک مرتع قبل از کشت بوده است.

خاک، نقش فعالی در بسیاری از فرآیندهای اکولوژی داشته و همچنین نقش موثری در ترکیب اجتماعات گیاهان و اداره فعالیت‌های فیزیولوژی آنها ایفا می‌کند (ویتازک، 1986). ارتباط بین تغییر کاربری اراضی و خصوصیات خاک، یکی از مطالعات مهم در تغییرات محیطی جهانی می‌باشد. مطالعات انجام شده در نقاط مختلف کره زمین نشان می‌دهد، بین تغییر کاربری اراضی و خصوصیات خاک اثر معنی‌داری وجود دارد (ون-بین، 2007).

حاج‌عباسی و همکاران (1386) در طی مطالعات خود بر روی خاک‌های جنوب و جنوب غربی اصفهان اذعان داشتند که در اثر تبدیل مراتع به اراضی کشاورزی، رسانایی الکتریکی خاک افزایش 41 درصدی پیدا کرده و بر روی وزن

حدود 30 درصد از زمین‌های جنگلی و مرتعی در دنیا، در طول 4 قرن گذشته تبدیل به زمین‌های زراعی و چراگاه‌های دام شده است. در اثر این تبدیل، مقدار کربن آلی کاهش، و چگالی خاک افزایش یافته است (کانادل، 2001). از آنجا که رشد جمعیت بشر بسیار زیاد و متعاقب آن نیاز انسان به محصولات کشاورزی نیز بیش از پیش افزایش یافته، از این رو جمعیت انسانی به کشت انواع محصولات در مراتع اقدام می‌نماید. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، جمعیت روستایی به سرعت در حال رشد است، این جمعیت برای امرار معاش به مراتع وابسته هستند در نتیجه اثرات بسیار زیادی بر روی این منابع وارد می‌شود، از جمله این اثرات، تبدیل اراضی منابع طبیعی به کاربری‌های دیگر با پوشش متفاوت می‌باشد (بوکت 2003). این امر باعث تخریب پوشش گیاهی، تخریب خاک و مصرف مواد مغذی آن شده، که نتیجه آن ایجاد مشکلات اقتصادی و اکولوژیکی به ویژه در مناطق کم‌آب و نسبتاً کم‌آب می‌باشد (جدی، 2010). بسیاری از مطالعات نشان می‌دهند، تغییر در کاربری اراضی و یا تغییر در ساختار اکوسیستم‌ها، تأثیر زیادی در چرخه ژئوشیمیایی موجودات زنده داشته و می‌تواند تغییرات بسیار زیادی را در خصوصیات خاک، تولیدزمین و همچنین تغییر در کیفیت خاک در طی زمان داشته باشد (ون‌بین، 2007). تغییر کاربری اراضی یک بخش اصلی و یک تغییر محیطی مهم در جهان به شمار می‌آید (لامبین، 2006).

شخم زمین در اثر کشاورزی سبب افزایش اکسیداسیون ماده آلی خاک می‌شود.

هدف از انجام این تحقیق بررسی اثر تغییر کاربری اراضی مرتعی بر برخی از خصوصیات فیزیکی و شیمیایی خاک در منطقه کهنه‌لاشک کجور می‌باشد. بررسی تغییرات ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی خاک‌های مراتع پس از تبدیل آن به زمین‌های کشاورزی، نه تنها نمایانگر اثرها و پیامدهای این تبدیل است بلکه می‌تواند در تعیین چگونگی رویارویی با این مشکل و جلوگیری از تخریب و نابودی بیش از پیش خاک در این اراضی ما را یاری نماید.

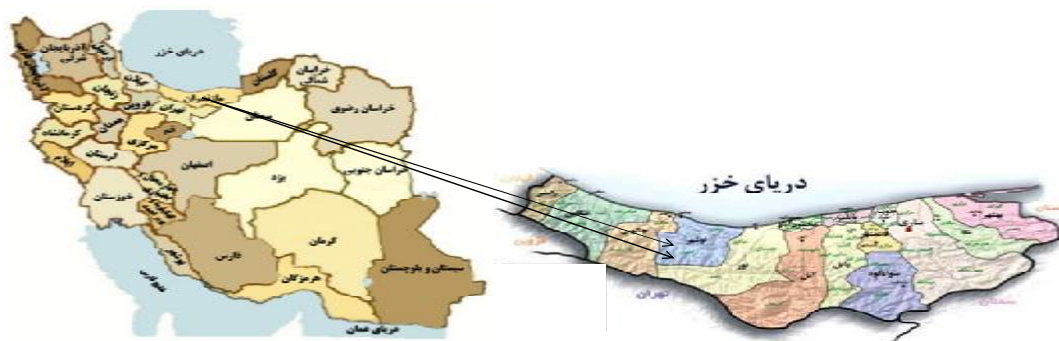
مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد در 65 کیلومتری جنوب شهرستان نوشهر و بخش کجور، و در شمال دشت لاشک واقع شده است (شکل 1). ارتفاع منطقه 1600 تا 1700 متر از سطح دریا و متوسط بارندگی سالانه ایستگاه باران‌سنجی روستای پول، 600 میلی‌متر می‌باشد. این منطقه از لحاظ شرایط اقلیمی در اقلیم‌نمای آمبرژه در اقلیم معتدله سرد کوهستانی طبقه‌بندی می‌شود که بین 2 تا 3 ماه فصل خشک دارد (طرح مرتعداری لاشک کجور).

مخصوص ظاهری و میانگین وزنی قطر خاکدانه-ها اختلاف معنی‌داری نگذاشته است. آن‌ها همچنین گزارش دادند که تغییر کاربری اراضی موجب کاهش کیفیت و افزایش تخریب خاک شده و پیامدهای نامطلوبی را به دنبال داشته است. لویز برمودز (1996)، در طی مطالعه طولانی بر روی تغییر کاربری و زراعت در جنوب اسپانیا نشان داد که خاک‌هایی که به مدت 4 تا 10 سال زراعتی در آن صورت نگرفته است نسبت به زمانی که زراعت در آن صورت گرفته، احیای پوشش گیاهی در آن بسیار بالا رفته، ظرفیت ماده-آلی خاک افزایش معنی‌داری پیدا کرده و پایداری خاک و همچنین ظرفیت نگهداری آب توسط خاک افزایش یافته است.

عمادی و همکاران (2008) در مطالعه خود تحت عنوان اثر تغییر کاربری اراضی بر خصوصیات خاک در ارتفاعات شمال ایران به این نتیجه دست یافتند که کشت و زرع و تغییر کاربری به میزان قابل توجهی از کربن آلی، ماده-آلی، ازت کل و فسفر موجود در خاک می‌کاهد. کیزل کایا و دمایز (2010) گزارش دادند که تغییر کاربری اراضی و فعالیت کشاورزی باعث تغییرات در خصوصیات فیزیکی و شیمیایی خاک شده و به‌طور قابل ملاحظه‌ای ماده آلی، تخلخل و ازت خاک را کاهش داده و بر وزن مخصوص ظاهری خاک می‌افزاید. همچنین آبرا و بلاچو (2011) در طی مطالعات خود گزارش دادند که کشاورزی بر مقادیر ماده آلی و کربن آلی و ازت کل خاک اثر معنی‌دار گذاشته به طوری که در اثر کشاورزی از مقدار آن‌ها کاسته شده و همچنین

شکل 1- منطقه مورد مطالعه در کهنه لاشک کجور، شهرستان نوشهر

روش تحقیق

می‌نمایند (جعفری حقیقی، 82). در این مرحله خاک‌ها برای عملیات آزمایشگاهی آماده گردیدند. برای تعیین بافت خاک از روش هیدرومتری که معمولترین روش در تعیین بافت خاک است استفاده گردید. در این روش پس از تعیین مقدار درصد شن و سیلت و رس نتایج حاصله بر روی مثلث بافت خاک انتقال داده شده و نوع بافت خاک مشخص می‌گردد (غازان شاهی، 1385).

برای اندازه‌گیری PH خاک از دستگاه PH متر و برای اندازه‌گیری EC خاک از دستگاه EC سنج استفاده گردید (زرین کفش، 1372). وزن مخصوص ظاهری از روش کلوخه و پارافین، فسفر قابل جذب به روش اولسون و برای اندازه‌گیری کلسیم و منیزیم از روش دقیق تیترمتری استفاده گردید. اندازه‌گیری درصد آهک از روش تیتراسیون و برای اندازه‌گیری ماده آلی نیز از روش والکی ولک استفاده گردید (جعفری حقیقی، 82).

بعد از بازدید صحرایی، دو منطقه مرتع تحت چرا و زمین زراعی انتخاب شدند. مرتع تحت چرا، مرتعی است که هیچ گونه تغییری در آن حاصل نشده و همواره مورد چرای دام بوده و زمین زراعی، مراتعی بودند که تبدیل به زمین کشاورزی شده و قریب به 30 سال در آن کشت گندم و جو صورت می‌گیرد. نمونه‌های خاک به شکل تصادفی - سیستماتیک از هر منطقه از سطح تا عمق 30 سانتی متری زمین برداشت شد، از هر منطقه 21 نمونه خاک جمع‌آوری گردید. طریقه برداشت خاک بدین صورت می‌باشد که ابتدا سطح منطقه مورد نظر از پوشش گیاهی پاک شده، سپس به کمک بیل از سطح تا عمق 30 سانتی - متری خاک نمونه برداری صورت می‌گیرد. بعد از پایان برداشت، خاک‌ها با الکی با منافذ 2 میلی متر الک گردیده و سپس اقدام به خشک کردن خاک

تبدیل داده‌ها، داده‌های مورد نظر نرمال می‌گردند و سپس از آزمون‌های ذکر شده استفاده شد. چنانچه داده‌ها نرمال نگردند از روش‌های ناپارامتریک (آزمون‌های کروسکال والیس و من ویتنی یو) استفاده می‌گردد. و در آخر کلیه داده‌های مورد نظر با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد آنالیز قرار گرفته است.

نتایج

بافت خاک: بافت خاک در دو منطقه مورد مطالعه با هم تفاوت داشتند. خاک منطقه مرتع تحت چرای دام از نوع لومی بوده در حالی که خاک منطقه زراعی، رسی لومی می‌باشد. (جدول 1)

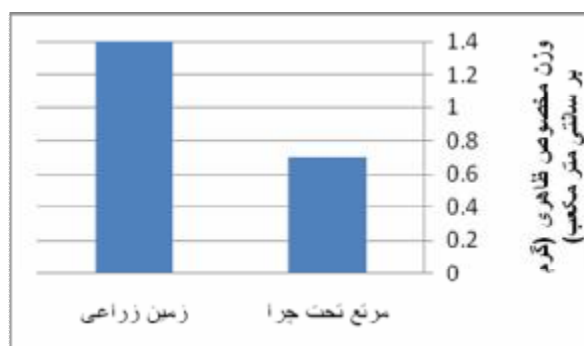
جدول 1- مقادیر درصد شن و رس و سیلت در اراضی مورد مطالعه

نوع بافت	درصد سیلت	درصد رس	درصد شن	نوع کاربری
Loam	43/742	21/805	34/451	مرتع تحت چرا
Clay Loam	32/432	40/478	27/117	زمین زراعی

جدول 2- نتایج تجزیه واریانس ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی خاک

منبع تغییرات	وزن مخصوص ظاهری	PH	EC	ماده آلی	کربن آلی	فسفر	کلسیم	منیزیم	آهک
نتیجه آزمون	.013*	.790ns	.001**	.000**	.000**	.040*	.019*	.016*	.003**

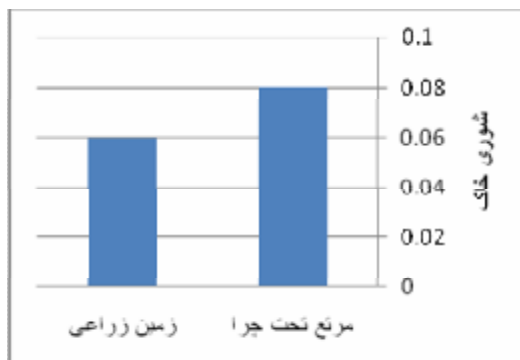
* و ** به ترتیب بیانگر اثر معنی‌دار در سطوح 5 و 1 درصد آزمون t-student و ns بیانگر عدم وجود اثر معنی‌دار می‌باشند.

وزن مخصوص ظاهری: وزن مخصوص ظاهری در منطقه مرتع تحت چرا بیشتر از زمین زراعی بوده و تفاوتی در سطح 5 درصد را از خود نشان داده است (شکل 2).

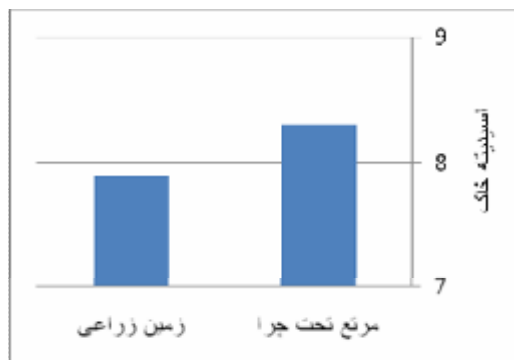
شکل 2- نمودار مقایسه وزن مخصوص ظاهری (گرم بر سانتی متر مکعب) در اراضی مورد مطالعه

EC خاک: میزان EC در مرتع تحت چرا بیش از زمین زراعی بوده و تفاوتی در سطح یک درصد نشان می‌دهد (شکل 4).

شکل 4- مقایسه مقدار EC ($\frac{ds}{m}$) در اراضی مورد بررسی

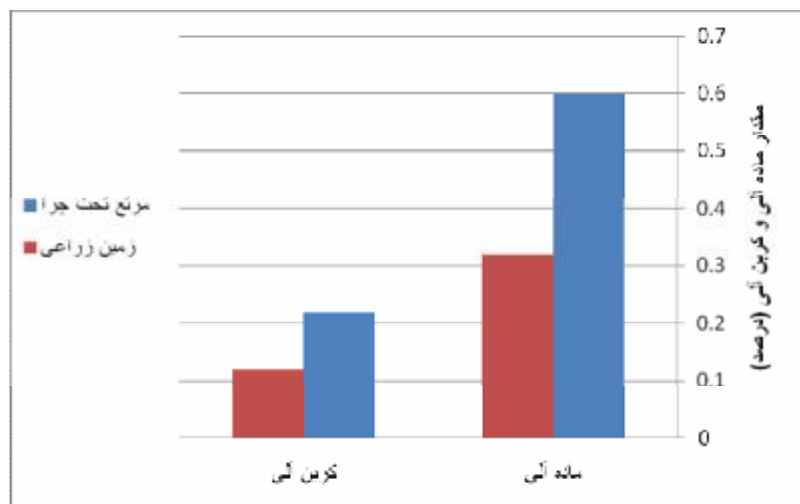
PH خاک: میزان اسیدیته خاک در دو منطقه یاد شده تفاوت معنی‌داری نشان نداده است (شکل 3).

شکل 3- مقایسه مقدار اسیدیته در اراضی مورد بررسی

مناطق وجود دارد. در اثر تغییر کاربری مرتع به زمین‌های زراعی، مقدار ماده آلی و کربن آلی خاک کاهش یافته است (شکل 5).

ماده آلی و کربن خاک: میانگین درصد ماده آلی و کربن آلی خاک در دو منطقه مورد مطالعه نشان داد که تفاوت معنی‌دار در سطح یک درصد در این

شکل 5- مقایسه مقدار ماده آلی و کربن آلی (درصد) در اراضی مورد بررسی

به طوری که منطقه زراعی نسبت به مرتع تفاوت معنی‌داری در سطح 5 درصد نشان داد (شکل 6).

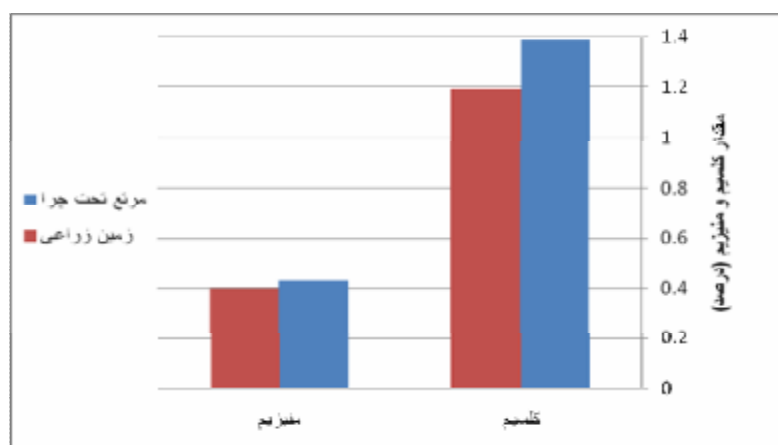
فسفر خاک: میزان فسفر موجود در خاک منطقه مرتع تحت چرا بیش از منطقه زراعی می‌باشد،

شکل 6- مقایسه مقدار فسفر (میلی گرم) در اراضی مورد بررسی

وجود دارد. مقدار این دو عنصر در مرتع تحت چرا بیش از زمین زراعی می باشد (شکل 7).

کلسیم و منیزیم خاک: تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که مقدار این دو عنصر در خاک دو منطقه اختلاف معنی داری در سطح 5 درصد

شکل 7- مقایسه مقدار کلسیم و منیزیم (درصد) در اراضی مورد مطالعه

طوری که تفاوت معنی داری را در سطح یک درصد از خود نشان داده است (شکل 8).

آهک: میزان آهک موجود در خاک منطقه مرتع تحت چرا بیش از منطقه زراعی می باشد، به-

شکل 8- مقایسه مقدار آهک (درصد) در اراضی مورد مطالعه

بحث و نتیجه‌گیری

میزان EC در مرتع تحت چرا بیش از زمین زراعی می‌باشد. علت این امر کاهش لاشبرگ و تجزیه آن در زمین زراعی است، که این امر سبب می‌شود که رهاسازی نمک کمتر شده و در نتیجه باعث کاهش EC در زمین زراعی شود. اما حاج عباسی و همکاران (1381) اذعان داشته‌اند که مقدار EC در اثر تغییر کاربری اراضی مرتعی به زمین‌های کشاورزی تفاوت معنی‌داری نداشته است.

مهمترین عاملی که باعث کاهش مقدار ماده‌آلی در زمین زراعی شده، کشت و کار است. زیرا طی عملیات شخم‌زدن، تجزیه موادآلی خاک افزایش می‌یابد. معدنی شدن کربن و آزاد سازی گاز CO₂ باعث می‌شود که کربن آلی از سولوم خاک خارج شود. تشدید فرسایش در مناطق زراعی، از دیگر عوامل کاهش ماده‌آلی خاک می‌باشد. در اثر تغییر کاربری اراضی، میزان فرسایش خاک زیاد شده و ماده آلی که درصد بالایی کربن دارد با خاک سطحی منتقل می‌شود. همچنین در طی عملیات خاک‌ورزی لایه‌های پایین خاک که درصد کربن آلی کمتری دارند با خاک سطحی که درصد بالاتری کربن دارد با هم مخلوط شده و در نتیجه کربن آلی خاک سطحی نسبت به حالت اولیه کاهش می‌یابد (آگولار و همکاران، 1988).

مرینو و همکاران (2004)، هلف و واکن (2006) و آبرا و همکاران (2011) نیز نشان دادند که تبدیل مراتع به زمین‌های کشاورزی، باعث کاهش چشمگیر ماده آلی خاک می‌شود.

نتایج حاصل از تجزیه شیمیایی خاک نشان داد که زراعت بر بافت خاک اثر گذاشته و بافت خاک را از لومی به رسی-لومی سوق داده است. همچنین زراعت بر روی میزان وزن مخصوص ظاهری، EC، ماده‌آلی و کربن آلی، کلسیم و منیزیم، فسفر و آهن خاک اثر معنی‌دار ولی بر PH خاک اثر معنی‌دار نداشته است.

تأثیر زراعت بر روی بافت خاک و تغییر آن از لومی به رسی-لومی به این دلیل است که با به هم خوردن خاک در اثر کشت و زرع و عملیات شخم‌زنی، موادآلی خاک در معرض هوا قرار گرفته و اکسید شده و از بین می‌رود، که این امر سبب شده خاکدانه‌ها خرد شده و تولید خاکدانه‌های ریزتر نماید.

وزن مخصوص ظاهری خاک در اثر کشاورزی افزایش یافته است. هدر رفت موادآلی در اثر تبدیل مرتع به زمین زراعی می‌تواند سبب افزایش وزن مخصوص ظاهری شده باشد، به علاوه تبدیل خاکدانه‌ها به ذرات ریزتر و جای گرفتن این ذرات در خلل و فرج خاک باعث افزایش وزن مخصوص ظاهری خاک شده است. میچل یائو و همکاران (2010) گزارش دادند که کشاورزی منجر به ریزتر شدن ذرات خاک شده و این امر سبب افزایش وزن مخصوص ظاهری می‌گردد. همچنین عمادی و همکاران (2008)، تراکم خاک سطحی توسط ماشین‌آلات کشاورزی و فعالیت‌های شدید زراعی را علت افزایش وزن مخصوص ظاهری در زمین‌های کشاورزی ذکر کرده‌اند.

خاک در دو منطقه مطالعه شده با یکدیگر تفاوت دارد از این رو مقدار کلسیم و منیزیم آن‌ها نیز با هم تفاوت دارند. بهرامی (1384) نیز در مطالعه خود اذعان می‌دارد که تبدیل جنگل طبیعی به باغ چای سبب کاهش کلسیم و منیزیم خاک شده است.

همچنین تغییر کاربری باعث کاهش مقدار آهک خاک در زمین زراعی شده است. که علت آن، افزایش آب‌شویی در منطقه زراعی می‌باشد. حاج عباسی و همکاران (1381) در طی مطالعات خود، تفاوت معنی‌داری برای مقدار آهک در مناطق مورد مطالعه‌شان (مرتع و زمین کشاورزی) مشاهده نکردند.

اگرچه براساس نتایج تحقیقات کیانی و همکاران (1386) که اظهار داشتند که تغییر کاربری اراضی مرتعی به زمین کشاورزی به افزایش PH خاک منجر گردیده است. و نیز یافته‌های یانگ جانگ (2006)، که در طی تغییر کاربری اراضی میزان PH خاک به‌طور معنی‌دار افزایش یافت. اما نتایج تحقیق اخیر از روند یکسانی پیروی نمی‌کند چنان که تغییر کاربری اراضی در منطقه کهنه‌لاشک بر روی PH خاک اثرگذار نبوده است. زیرا PH خاک به مواد مادری خاک، تغییراتی که در خلال تشکیل رخ می‌دهد و به بارندگی بستگی دارد. باتوجه به این که دو منطقه دارای مواد مادری یکسان بوده و در یک منطقه آب و هوایی یکسان قرار دارند میزان اسیدیته آن‌ها نیز تغییری نکرده و یکسان است. حاج عباسی و همکاران (1386) نیز به نتیجه مشابه دست یافتند.

کربن به صورت موادآلی در خاک ذخیره می‌شود اما این ذخایر توسط عملیات زراعی و کشت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. وقتی زمین‌های مرتعی زیر کشت برده می‌شوند مقدار کربن‌آلی خاک شروع به کاهش می‌کند و این کاهش بستگی به عوامل اقلیمی و شدت کشت و زرع دارد. لمنیت و همکاران (2005) گزارش دادند که کشت و زرع باعث کاهش معنی‌دار در مقدار کربن خاک می‌شود.

افزایش مقدار فسفر در خاک مرتع تحت چرا نسبت به زمین زراعی را می‌توان به حضور و چرای دام در مرتع تحت چرا نسبت داد زیرا حرکت دام در سطح مرتع باعث مدفون شدن بیشتر فضولات و لاشبرگ می‌شود و همچنین باعث تحرک بیشتر فسفر موجود در سطح خاک بر اثر تردد دام و به هم خوردن خاک سطحی می‌شود. قسمت عمده فسفر به صورت ترکیب با موادآلی است و از آنجا که خاک مرتع، موادآلی بیشتری نسبت به خاک زراعی دارد دارای فسفر بیشتری نیز می‌باشد. همچنین در اراضی مرتعی تحت چرا پوشش گیاهی و بازگشت آن به خاک سبب افزایش موادآلی و حفظ فسفر خاک می‌شود. در زمین‌های کشاورزی همراه با برداشت فسفر توسط محصولات زراعی، بازگشت این عنصر به خاک صورت نمی‌گیرد. یوسفی فرد و همکاران (1385)، آگولار و همکاران (1988) نیز نشان دادند که مقدار فسفر در مراتعی که قبلاً زیر کشت بودند کمتر از مراتع بومی می‌باشد.

مقدار کلسیم و منیزیم در خاک‌ها تابع اقلیم، سنگ مادر و بافت خاک است. از آنجا که بافت

یافته است. فسفر در عمل فتوسنتز گیاهان نقش بسیار مهمی دارد و کاهش آن می‌تواند در این عمل اختلال ایجاد نماید.

نتیجه کلی این‌که استفاده از این منابع بایستی با کلیه پدیده‌ها و قوانین طبیعت که برای حفظ و بقای آن‌هاست، هم‌خوانی داشته باشد. در صورت بی‌توجهی با چنین قوانین و پدیده‌هایی، پس از مدت کوتاهی نه تنها عملکرد کاهش می‌یابد، که در نهایت برای مدت‌های طولانی کلاً منابع طبیعی بهره‌دهی خود را برای بشر از دست خواهند داد.

همان‌طور که ذکر شد زراعت در زمین‌های مرتعی یا تبدیل مراتع به زمین‌های کشاورزی باعث کاهش مواد آلی و کربن آلی، کلسیم و منیزیم، فسفر و آهک خاک شده است. کاهش ماده آلی و کربن آلی باعث تنزل شاخص‌های فیزیکی و شیمیایی دیگر خاک می‌شود. کلسیم برای اصلاح خواص فیزیکی خاک مناسب بوده و همچنین باعث بهبود جذب عناصر معدنی دیگر می‌شود که در اثر زراعت مقدار آن کاهش یافته و تاثیر منفی در موارد ذکر شده می‌گذارد، منیزیم که یکی از عناصر مهم و لازم جهت واکنش‌های بیولوژیکی گیاهی است نیز در اثر زراعت کاهش

8- Abera Yifru, Belachew Taye. 2011. Effects of land use on soil organic carbon and Nitrogen in soils of bale , southeastern Ethiopia. *Tropical and Subtropical Agroecosystems*, 14 (2011): 229 - 235

9- Aguilar, R., Kelly, E.F., and., 1998. effects of cultivation of soils in northern Great Plains rangeland. *Soil Sci.Soc.Am.J.*, 52:1081-1085.

10-Bewket,W.,and Stroosnijder, L., 2003. Effects of agro-ecological land use succession on soil properties in chemoga watershed, Blue Nile basin, Ethiopia. *Geoderma.*, 111:85-98.

11-Canadell, J.and Noble, I.2001. Challenges of a changing Earth. *Trends Ecol.* 16:664-6665-9 Carter, M.R., Andrews, SS.,Drinkwater, L.E., 2004. Systems approaches for improving soil quality. In: Schjonning, P., Elmho H,S., Christensen, B.T.(Eds.), *Managing soil Quality: Challenges in Modern Agriculture.* CABI International, Wallingford, UK, PP.261-281.

12-Emadi Mostafa,Emadi Mehdi. 2008. Effect of land use change on selected soil physical and chemical properties in North Highlands of Iran. *Journal of Applied sciences* 8(3): 496-502.

13-Heluf Gebrekidan and Wakene Negassa. 2006. Impact of land use and management practices on chemical properties of some soils of Bako area, western Ethiopia. *Ethiopian Journal of Natural Resources.* 8(2): 177-197.

14-Jaiyeoba, I.A.,1995. Changes in soil properties related to different land uses in part of the Nigerian semi-arid savanna. *Soil long use and management.* 11,84-89.

15-Jeddi , K ,Chaieb, M.2010. Changes in soil properties and vegetation following livestock grazing exclusion

منابع

- 1- بهرامی، ا. 1384. اثر تغییر کاربری اراضی بر برخی خصوصیات فیزیکی شیمیایی خاک. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه گیلان
- 2- جعفری حقیقی، م. 1382. روش های تجزیه خاک : نمونه برداری و تجزیه های مهم فیزیکی و شیمیایی " با تأکید بر اصول تئوری و کاربردی ". انتشارات ندای ضحی
- 3- حاج عباسی، م. بسالت پور، ا. مللی، ا. 1386. اثر تبدیل مراتع به اراضی کشاورزی بر برخی ویژگی های فیزیکی و شیمیایی خاک های جنوب و جنوب غربی اصفهان . علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. شماره چهل و دوم.
- 4- زرین کفش، م. 1372. خاکشناسی کاربردی. انتشارات دانشگاه تهران. 247 ص
- 5- غازان شاهی، ج. 1385. آنالیز خاک و گیاه. انتشارات آبیژ. 272 صفحه
- 6- کیانی، ف. جلالیان، ا. پاشایی، ع. خادمی، ح. 1386. نقش جنگل تراشی، فرق و تخریب مراتع بر شاخص های کیفیت خاک در اراضی لسی استان گلستان. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. شماره چهل و یکم.
- 7- یوسفی فرد، م. خادمی، ح. جلالیان، ا. 1385. تنزل کیفیت خاک طی تغییر کاربری اراضی مرتعی منطقه چشمه علی استان چهار محال و بختیاری. علوم کشاورزی و منابع طبیعی. جلد چهاردهم. شماره اول.

in degraded arid environment of south Tunisia./Flora 205,184-189.

16- Kizilkaya Ridvan, Dengiz Orhan. 2010. Variation of land use and land cover effects on some soil physico-chemical characteristics and soil enzyme activity. *Zemdirbyste-Agriculture*. Vol.97, No.2

17- Lambin E F, Geist H. 2006. Land use and Land-cover change-local processes and Global Impacts. Springer, Germany. PP.71-113.

18- Lemenih, M., Karlun, E., Olsson, M. 2005. Assessing soil chemical and physical property responses to deforestation and subsequent cultivation in smallholders farming system in Ethiopia. *Ecosystems and environment* 105(2005)373-386.

19- Lopez-Bermudez ,F., Romero-Diaz, A., Martinez-Fenandez, J., Martinez-Fernandez,. J., 1996. The El Ardal field site: soil and vegetation cover. In: Bran dt, J., Thornes, J., (Eds.), *Mediterranean Desertification and land use*. Wiley, PP, 169-188.

20- Merino, A., Perez-Batallon, P., and Macias, F. 2004. Responses of soil organic matter and greenhouse gas fluxes to soil management and land use changes in a humid temperate region of southern Europe. *Soil Biology and Biochemistry*. 36: 917-925.

21- Szilassi Peter, Jordan Gyozo, Van Rom Paey Anton, Csillag Gabor. 2006. Impacts of nistorical land use changes on erosion and agriculatural soil properties in the Kali Basin at lake Balaton, Hungary. *Catena* 68,96-108.

22- Vitousek P M, Sanlford Jr R, L. 1986. Nutrient cycling in moist tropical forest. *Annual Review of Ecology and systematic*, 17, 137-167.

23- Wu Wen-bin, Yang Peng, Tang Hua-Jun, Ongaro Luca and Shibasa Ki

Ryosuke. 2007. Regional variability of the Effects of land use systems on soil properties. *Agricultural sciences in China*, 6(11):1309-1375.

24- Yao Michel, Augui pascal. 2010. Effects of Land Use Types on Soil Organic Carbon and Nitrogen Dynamics in Mid-West Côte d'Ivoire. *European Journal of Scientific Research* ISSN 1450-216X Vol.40 No.2 (2010), pp.211-222

25- Yongjun, Jiang., Daoxian, Yuan., Shiyou, Xie., Linli, Li., Gui, Zhang .and Raosheng, He. 2007. Groundwater quality and land use change in a typical karst agricultural region: a case study of Xiaojiang watershed, Yunnan . *Journal of Geographical Sciences* 16:405-414